

Foteini Kolovou, *Die Briefe des Eustathios von Thessalonike*. Einleitung, Regesten, Text, Indizes (Beiträge zur Altertumskunde. Band 239), München-Leipzig 2006, σσ. 176.

Ἡ ἐπανεκδόση τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης ἀποτελοῦσε ἀπὸ καιρὸ ἓνα ἀπὸ τὰ desiderata τῆς ἔρευνας, καθὼς ἡ ἔκδοσις τοῦ Tafel ἦταν φανερὸ ὅτι ἔχρηζε ἀναθεωρήσεως. Ἡ παροῦσα ἐργασία τῆς Φ. Κολοβοῦ καλύπτει τὸ κενὸ αὐτὸ μὲ ὑποδειγματικὸ τρόπο. Πολύτιμες γιὰ τὸν σύγχρονο ἐρευνητὴ εἶναι οἱ ἐκτενεῖς περιλήψεις τῶν ἐπιστολῶν οἱ ὁποῖες προτάσσονται τῆς ἐκδόσεως, καὶ συνοδευόμενες ἀπὸ σχόλια, δίνουν τὴν δυνατότητα στὸν ἀναγνώστη νὰ ἀξιοποιήσει καλύτερα τὸ προσφερόμενο ὕλικό. Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι ἡ σχεδὸν αὐτοτελὴς πραγματεία γιὰ τὸν τρόπο παραπομπῶν τοῦ ἐπιστολογράφου σὲ παλαιότερα κείμενα, ἡ ὁποία καλύπτει μεγάλο μέρος τῆς εἰσαγωγῆς.

Στὴν συνέχεια θὰ παρατεθοῦν ὀρισμένες παρατηρήσεις στὸ κείμενο.

7, 29 *χλωρότητι χρυσίου σώζονται*. Νὰ γραφεῖ *χλωρότητα*.

15, 127-128 *τὰ πτηνὰ ταῦτα τὰ ὀλίγα τὰ ὄξωτὰ πρὸς μὲν ἐκείνην τὴν τὸ πᾶν ἐν ὄρνισι λογισθεῖεν ἂν ἄτομα. Μήπως ἄτιμα;*

23, 55-56 *ἐκεῖνο δὲ μὴν καὶ τοῖς παραδόξοις ἐντάττειν ἀκούσμασιν ἔχοι τις*. Ἡ διόρθωσις τοῦ *μὴν* σὲ *μὴν* εἶναι περιττή.

27, 33-35 *ὡς ἔστι μὲν οὖν τὴν χάριν ἀνακάμπειν ... ἔστι δ' ὅτε καὶ εὐθωροῦσαν προβαίνειν*. Ἡ διόρθωσις τοῦ *οὖ* σὲ *οὖν* εἶναι περιττή.

33, 171-174 *τᾶλλα τε γὰρ οὐ μακρὰν ἐκείνων πίπτουσι καὶ συμμετέχειν ἔστιν ἡμῖν ἀλλήλοις τῶν παρ' ἐκάστοις καὶ κοινωνίαν φιλικὴν συνιστᾶν ἢ φράζειν ἐν τῷ παρόντι. Φιλοτιμία τις ἄκαιρος καὶ ἐπιστολῶν νόμοις ἀντίθετος*. Τὸ *ἢ* πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ *ἦν* (μία φιλικὴ ἐπικοινωνία, τὴν ὁποία δὲν μᾶς ἐπιτρέπει τώρα νὰ τὴν ἀναφέρουμε ὁ νόμος τῆς σύνταξης ἐπιστολῶν, καὶ θὰ ἦταν καὶ ἄκαιρος κομπασμός).

37, 23 *οὐδέν τι ἔχανον εἶπεῖν*. Νὰ γραφεῖ *ἔχαδον*.

38, 549-50 *εἴ μοι τὰ περιόντα φωνὴν τεραστίως ἦν ἀναλαχεῖν*. Μᾶλλον πρέπει νὰ γραφεῖ *ἀναλαβεῖν*.

40, 91 *πάντα μοι ἔξεστι*. Πρβλ. Α' Πρὸς Κορινθίους 6, 12 καὶ 10, 23.

- 40, 102-105 *καὶ ταῦθ' οὕτω διασκευάσας καὶ ταῖς σαῖς μεθόδοις ἐπικοσμήσας ῥητορικώτερον, ἢ πείσας τὸν Δούκαν καὶ οὐκ ἀναμενεῖ τὴν ἀπόφασιν, ἢ ἀλλ' ὁ δικαστής, ἢ ἀλήθεια, τὸ ἑαυτῆς ἀποφανεῖται.* Ἡ σύνδεση τῆς μετοχῆς *πείσας* καὶ τοῦ ῥήματος *ἀναμενεῖ* μὲ τὸ *καὶ* δὲν εἶναι ἀναμενόμενη. Προτιμότερο εἶναι νὰ γράψουμε *πείσεις*.
- 41, 140-141 *ἀτενεῖς ἦσαν καὶ ἀκλινῶς εἶχον καὶ οἶον ἀνεσταλοῦντο εἰς ὄρθιον.* Νὰ γραφεῖ *ἀνεστηλοῦντο*.
- 45, 64-65 *τῇ σῇ μεγαλοδώρῳ ἑαυτὸν παραθέμενος, ὃν εὐεργέτην μὲν ἠγοῦμαι.* Ὁ Εὐστάθιος συνιστᾷ μὲ τὴν ἐπιστολὴ αὐτῆ τὸν κομιστὴ τοῦ γράμματος στὸν ἀποδέκτη. Ἐπομένως τὸ *ἑαυτὸν* πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ *αὐτόν*. Μήπως πρέπει ἐπίσης νὰ γράψουμε *τῷ σῷ μεγαλοδώρῳ*;
- 50, 27-28 *οὐ τὰ τῆς προμηθείας ἕως καὶ εἰς αὐτὰ κινεῖται τὰ πάντη μικρότατα.* Μήπως *ἰκνεῖται*;
- 51, 14 *ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν.* Β' Πρὸς Κορινθίους 3, 18.
- 55, 14 *οἷς ἀξία ἐστίν, ἔστι δὲ τοῦ, ἂν εἴποι τις, καλοῦ.* Ὁ κώδικας παραδίδει ἀντὶ τοῦ, *οὐ*, τὸ ὅποιο δὲν πρέπει νὰ διορθωθεῖ (ἡ ἔννοια: εἶσαι ἄξιος ὁποιοδήποτε καλοῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναφέρει).
- 59, 29 *περορρηήσουσι.* Πρβλ. Πλάτωνος, *Φαῖδρος* 246c.
- 60, 22. *ἐν πίνακι τυκτῷ.* Μήπως *πτυκτῷ*; Πρβλ. Ἰλιάδα 6, 169.
- 62, 68-69 *οὐχ ἦττον ἢ τὸν θρυλλούμενον + ἀντιφέροντα + τὰ ἐκεῖνον ἐκδειματοῦντα ἰνδάλματα.* Τὸ ἐκεῖνον διορθώνεται σὲ ἐκεῖνον, ὅμως τὸ κείμενο δὲν χρήζει διορθώσεως. Γίνεται ἀναφορὰ στὸν μνημονεύομενο ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη (*Meteor.* 373b 4, καὶ *Ph.*185a 28 πρβλ. *Ἑλληνικά* 45 (1995), 58, 120 κέξ.). Ἀντιφέροντα τὸν Ὠρείτη.
- 66, 153-154 *ἢ εἴ τις ἄλλος κατ' ἐκεῖνον τῇ εἰς ἄκρον εὐεξία σφαλεῖς ἐξεκρούσθη τοῦ εἰδέναι.* Πρέπει μᾶλλον νὰ γραφεῖ τῆς *...εὐεξίας*.
- 68, 217 *βοῆν ἀγαθός.* Πρβλ. Ἰλιάς 2, 408.
- 69, 219 *βάττον γεγράφεται ... καὶ τοῖς οὕτως ἀστόμοις συνθήσεται.* Τὸ χειρόγραφο παραδίδει *ἀτόμοις*, τὸ ὅποιο μπορεῖ νὰ διορθωθεῖ σὲ *ἀτόποις*. Φυσικὰ ἢ ἀναφορὰ στὸν Βάττο τῆς Κυρήνης εἶναι εὐδιάκριτη.
- 70, 258-260 *ὄμμασιν ... ὄσα κατὰ σῶμα περὶ τὸν ἀλλοφυῆ Ἄργον... ἐπέμφαινον.* Μήπως *ἐπάμφαινον*;
- 90, 169-170 *ζητοῦντες οὐκ ἀναπίπτομεν, ὃ δὲ θέλομεν οὐχ εὐρίσκομεν, ἀλλὰ ἐλπίδας μὲν οὐ σταθερὰς ἔχομεν ἐξευρίσκειν, ἐντελέστερον δὲ οὐπω οὐδὲν ἔχομεν.* Νὰ γραφεῖ μὲν *οὖν* (ὑπάρχουν βέβαιες ἐλπίδες, πὺ ἀκόμη δὲν ἔχουν ἐκπληρωθεῖ).
- 71, 266-267 *ἀλλ' ἄλλῳ τρόπῳ τῷ συνεχεῖ καὶ ἀκαμάτῳ τῆς θεωρίας ὑποβάλλεις τὸν Ἄργον.* Μήπως *ὑπερβάλλεις*;
- 71, 273 *μή μοι τοίνυν πρόσφερε ζάλας.* Ὁ Εὐστάθιος καλεῖ τὸν ἀποδέ-

- κτη νὰ μὴν προφασίζεται τὴν ψυχικὴν ταραχὴν του, γιὰ τὰ αἰτιολογήσει τὴν καθυστέρηση ἀποστολῆς γραμμάτων. Θὰ ἦταν λοιπὸν προτιμητέα ἢ διόρθωση *πρόφερε*.
- 75, 12-13 *δεξάμενος συχνὰς τὰς ἐπιστολάς, οὐ τὴν ἴσην ἀντίγραφον καὶ αὐτός*. Τὸ συντακτικὰ μετέωρο *ἀντίγραφον* πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ *ἀντέγραφον*.
- 87, 74-76 *ἔοικε δὲ ὑμῖν μὲν κειῖσθαι νόμος ἕκαστον ἐν μέρει λαλεῖν, ὅτε καὶ βούλοιο, ἡμᾶς δὲ ἀεὶ καὶ πρὸς πάντας γράφειν, καὶ εἰς λαλίαν μακρὰν γυμνάζεσθαι, εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιῶμεν, μιμῆσθαι*. Ὁ Εὐστάθιος, προσπαθώντας νὰ ἀποκρούσει τὶς αἰτιάσεις τοῦ ἀποδέκτη, ἐπισημαίνει ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γραφεῖ προσωπικὲς ἐπιστολὲς στὸν καθένα. Τὸ ἀκατανόητο *μιμῆσθαι* πρέπει μᾶλλον νὰ διορθωθεῖ σὲ *μισεῖσθαι* (δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ γράφω ἐπιστολὲς σὲ ὅλους ἀνεξαιρέτως, καὶ νὰ γίνομαι μισητὸς ἂν δὲν τὸ κάνω, ἐνῶ ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι μποροῦν νὰ γράφουν ὅποτε θέλουν καὶ σὲ ὅποιον θέλουν).
- 103, 18 *ἢ τρίβολος καὶ βάτος τίς ὑποκάθηται*. Τὸ χειρόγραφο παραδίδει *βάκτος*. Μήπως πρέπει νὰ γραφεῖ *κάκτος*;
- 104, 31 *ὅποια οὐδ' ἀράχνης ἂν λεπτοργήσειεν*. Νὰ γραφεῖ *ἀράχνη*.
- 105, 49 *εἰς αἰθίοπα Μωσῆν*. Ὑπαινικτικὴ ἀναφορὰ στὸν ἅγιο Μωσῆ τὸν Αἰθίοπα.
- 113, 4-5 *καὶ ἐξαίρω τῶν ἄλλων τὸ ἐμὸν τοῦτο καλὸν καὶ γῆν αὐτὸ κρίνω Μακάρων*. Ὁ κώδικας παραδίδει *αὐτὴ* ἀντὶ *αὐτό*. Προτιμότερη εἶναι ἢ διόρθωση *αὐτήν*. (θεωρῶ ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια τὴν γῆ τῶν Μακάρων).
- 113, 23-24 *τοῦ γὰρ περὶ σὲ-ἐξώρισται*. Πλάτωνος, Φαῖδρος 247a.
- 120, 229 *ἢ τε γὰρ ἀρχὴ ἐν τιμητοῖς σπουδαίοις*. Νὰ γραφεῖ *τιμῆ τοῖς*.
- 121, 14-18 *τάχα τοίνυν ἀπέστερξας ἡμᾶς. Οὐ γὰρ δήπου φείδεσθαί σε τῶν χαρτιδίων φήσομεν, εἰ περὶ ταῦτα καὶ τῶ τιμιωτάτῳ δεσπότη μου τῷ δεῖνι, καὶ τῷ καλῷ δεῖνι, {καὶ} ἴσως οὐκ ἐπαινέσονταί σε, ὧν ποιεῖς, εἰ δὲ εὐλογήσουσί σε, σχάσας τὴν γραφίδα, μένε ἄφωνος*. Ἴσως πρέπει τὸ *εἰ περὶ* νὰ διορθωθεῖ σὲ *εἰπέ*, ὅποτε ὁ ὀβελισμὸς τοῦ *καὶ* παρέλκει.
- 122, 17-18 *οἱ χειρίσασθαι μὲν ἐπιστολῶν ἀετοὶ ὠκυπέται ἐφίπτανται*. Τὸ *ἐπιστο* τοῦ κώδικα πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ *ἐπιστολάς* (γιὰ νὰ πάρουν στὰ χέρια τους τὶς ἐπιστολές, παρουσιάζονται ὡς ταχύπετροι ἀετοί, ὅταν ὅμως εἶναι νὰ τὶς παραδώσουν στὸν ἀποδέκτη μοιάζουν μὲ νωθρὰ γαϊδούρια).
- 124, 81-82 *οὐ φιλοῦμεν ἀυξάνεσθαι. Ἡυξάμεθα ἐφ' ὅσον ἔδει ἀυξηνηθῆναι καὶ μύρμηκα*. Πρέπει σαφῶς νὰ γραφεῖ *ηυξήμεθα*.
- 129, 16 *ἐλκυστέον καὶ τοὺς σφαγέας καθ' ἑαυτῶν*. Δὲν καταλαβαίνω

γιατί τὸ *τὸν σφαγέα* τοῦ χειρογράφου χρειάζεται νὰ διορθωθεῖ σὲ πληθυντικό. Ἡ ἔννοια: ὅσοι λυποῦνται γιὰ τὴν ἀπώλεια κάποιου, ἄς φωνάξουν τὸν δῆμιο νὰ τοὺς σκοτώσει κι αὐτούς.

48, 6 Ἡ προσθήκη τοῦ *ἵνα* μοιάζει περιττή. Ἡ κατὰ παράταξη σύνδεση ἑνὸς μέλλοντος μὲ δύο εὐκτικές δὲν εἶναι κάτι ἀσύνηθες.

132, 17 *τοιούτων εἶναι ἕκαστον οἷσπερ ἦδεταί ξυνών*. Ἀρχαῖο ἀπόσπασμα (πρβλ. Στοβαῖος II, 33, 1, 4, Wachsmuth I, 255, 9).

Ιωάννης Πολέμης